

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 81

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 02. juuni 2025

Algus 11.15, lõpp 13.01

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selenä Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Vadim Belobrovtsev (Anastassia Kovalenko-Kõlvart asendusliige), Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Vilja Toomast

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik)

Puudusid: Heljo Pikhof ja Varro Vooglaid

Kutsutud: Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna nõunik Mirjam Rannula (2. päevakorrapunkt); Riigikohtu esimees Villu Kõve (6. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (621 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) põhikirja muutmise dokumendi ratifitseerimise seaduse eelnõu (590 SE) teise lugemise ettevalmistamine
4. Vabariigi Valitsuse algatatud õhusõiduki pardal toimepandud õigusrikkumisi ja teatavaid teisi tegusid käsitleva konventsiooni muutmise protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (587 SE) teise lugemise ettevalmistamine
5. Otsus kollektiivse pöördumise „Petitsioon uimastitarvitamise eest määratavate karistuste leevendamiseks“ kohta
6. Kohtumine Riigikohtu esimehe Villu Kõvega
7. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu õiguskomisjoni nädala (02.06.2025-08.06.2025) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 02.06.2025 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (621 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) põhikirja muutmise dokumendi ratifitseerimise seaduse eelnõu (590 SE) teise lugemise ettevalmistamine
4. Vabariigi Valitsuse algatatud õhusõiduki pardal toimepandud õigusrikkumisi ja teatavaid

teisi tegusid käsitleva konventsiooni muutmise protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (587 SE) teise lugemise ettevalmistamine

5. Otsus kollektiivse pöördumise „Petitsioon uimastitarvitamise eest määratavate karistuste leevendamiseks“ kohta

6. Kohtumine Riigikohtu esimehe Villu Kõvega

7. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 03.06.2025 kell 14.00

1. Kirikute ja koguduste seaduse muutmise seaduse 570 UA teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine

2. Numbrituvastuskaamerate kasutamise õiguslik alus - eelnõu algamise ja esimese lugemise otsustamine

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

2. Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (621 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson andis eelnõu sisu ja eesmärkide tutvustamiseks sõna algatajate esindajale Eesti Keskerakonna fraktsiooni liikmele Vadim Belobrovtseville.

Vadim Belobrovtsev sõnas sissejuhatuseks, et eelnõu on sisult lühike ja arusaadav. Eelnõu koosneb kahest paragrahvist, millest esimese paragrahviga muudetakse võlaõigusseaduse (VÕS) §-i 411 lõiget 4 ning teine paragrahv sätestab seaduse jõustumise 1. jaanuaril 2026. aastal. Eelnõu eesmärgiks on, et elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu ennetähtaegse tagasimaksmise korral fikseerimata intressimääraga perioodil, puudub krediidiandjal õigus nõuda tarbijalt saamata jäänud intressi, kui lepingu lõpetamisest teavitatakse vähemalt üks kuu ette. Kehtiv VÕS võimaldab krediidiandjal nõuda tarbijalt fikseerimata intressimääraga perioodil elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu ennetähtaegse lõpetamise korral kolme kuu ulatuses saamata jäänud intressi, kui tarbija teatab lepingu lõpetamisest vähemalt ühe kuu ette.

V. Belobrovtsev märkis, et sellist ideed toetavad ka Eesti Pank ja Finantsinspeksioon. Eesti Panga president tõi fraktsioonidega kohtudes välja, et see eelnõu ettepanek on ka Eesti Panga ja Finantsinspeksiooni enda ettepanekute seas olemas ehk tuleks kaotada VÕS-is sätestatud krediidiandja õigus nõuda nn ujuva ehk fikseerimata intressimääraga kodulaenu ennetähtaegse tagasimakse korral laenusajaalt saamata jäänud intressi kolme järgneva kuu eest.

V. Belobrovtsev rõhutas, et eelnõu muudatus on positiivne, kuna see on inimeste jaoks ausam ja õiglasem. Kui laenuvõtjal on raha olemas ja ta soovib oma krediidi kustutada ning teavitab panka sellest üks kuu ette, peaks ta saama laenu kogusumma tagastada ilma lisakuludeta ehk ilma praeguse kolme kuu intressinõudeta. Lisaks mõjutab see muudatus positiivselt konkurentsi, kuna laenuvõtjad saavad oma laene probleemivabalt ja soodsamalt üle kanda teise panka ning väiksemad laenuandjad saavad pakkuda konkureerivaid teenuseid, mis läbi elavneb laenuturg.

Madis Timpson andis kommenteerimiseks sõna Rahandusministeeriumi esindajale.

Mirjam Rannula rõhutas sissejuhatuseks, et esindab Vabariigi Valitsuse (VV) seisukohta, kuna selle konkreetse VÕS sätte muutmine kuulub tegelikult Justiits- ja Digiministeeriumi valitsemisalas ja seetõttu koostati aramus ühiselt VV aramusena. Tuleb märkida, et see sätte tugineb elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute direktiivile, mis sätestab, et krediidiandjal on võimalik küsida krediidi ennetähtaegse tagasimaksmise eest õiglast ja objektiivset kompensatsiooni. Kehtivas seaduses on leitud, et kolm kuud on selleks sobiv. Selle sätte muutmise korral tuleb veenduda, et kompensatsioon jääb vastavaks direktiivi nõuetele selle objektiivsuse ja õigluse osas.

M. Rannula märkis, et eelnõus puudub analüüs selle kohta, milline on sellise muudatuse mõju eluasemelaenu turule tervikuna, sh mitte ainult tarbijatele. Ta tõi esile Euroopa Kohtu lahendi, mis toonitab eelmainitud direktiivi eesmärgi ehk kuigi ühelt poolt on eesmärk kõrgetasemelise tarbijakaitse pakkumine, on seejuures teine oluline eesmärk luua tõhus konkurentsivõimeline siseturg elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute jaoks. Kui krediidiandjale ei tagata objektiivset ega õiglast kompensatsiooni ennetähtaegse tagasimaksmise korral, võib see tuua kaasa soovimatu mõju direktiivi eesmärgi ning võib viia olukorrani, kus krediidiandjad piiravad strateegiliselt toodete ja teenuste valikut või tõstavad tarbijatele intressimäärasid.

M. Rannula rõhutas eelnevalt lähtuvalt, et eeskätt oleks oluline viia läbi vastav mõjuanalüüs, mis kinnitaks, et kolmelt kuult ühele kuule muudatusega ei kaasneks negatiivseid mõjusid. Kuna eelnõu seletuskirjast selline mõjuanalüüs puudub, ei saa VV eelnõu praegusel kujul toetada.

Anti Haugas kommenteeris, et tema seisukohalt peaks nii olulise mõjuga eelnõule olema lisatud ka analüüs. Kui pank väljastab laenu teadmises, et saab kindla perioodi eest intressi kätte, tekiks muudatusega olukord, kus pank ei saa laenu andes arvestatud tulu tagasi ning see muudaks eluasemelaenu turuhinna objektiivselt kõrgemaks. Kõrgemat hinda hakkavad tõenäoliselt maksma kõik laenuvõtjad. Sel põhjusel tema isiklikult seda eelnõu ei toeta.

Valdo Randpere kommenteeris, et temale eelnõu päris meeldib. Põhimõtteliselt samamoodi võiks hinnata, kas kehtiv kolme kuu kompensatsioon on objektiivne ja õiglane.

V. Randpere märkis, et on oluline silmas pidada, et praegu on võimalik juba laenulepingut sõlmides määrata ühe tingimusena hoopis ühekuuline etteteatamise tähtaeg. Kolmekuuline tähtaeg ei ole kohustuslik, kui algusest peale ise kokku leppida, et on ühekuuline etteteatamise võimalus laenu ennetähtaegseks tagasimaksmiseks.

Vilja Toomast kommenteeris, et ka tema arusaamist mööda aktsepteerib pank neid tingimusi, milles lepingut sõlmides kokku lepiti. Tegemist on siiski panga ja laenuvõtja vahelise kokkuleppega. Ta palus täpsustada, kas eelnimetatud elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute direktiivi järgi on see võimalik või on midagi selle direktiivi vastuvõtmisega muutunud.

Mirjam Rannula selgitas, et konkreetne tähtaeg on siiski liikmesriikide enda otsustada ja ei tulene otse direktiivist. Praegu on küsimus, kas selline muudatus kolmelt kuult ühele tagaks jätkuvalt direktiivi nõuetele vastava õiglase ja objektiivse hüvitise. Tuleb märkida, et praktikas toimivad paljud pangad tänapäeval erinevalt ehk nad ei pruugi rakendada VÕS-is

sätestatud maksimummäära, vaid rakendavadki nt ühe kuu intressi. M. Rannula rõhutas, et seda enam on oluline hinnata selle muudatuse mõju põhjalikumalt.

Andre Hanimägi kommenteeris, et tema seisukohalt on see mõistetav, kui Riigikogu liikmete või fraktsioonide enda poolt esitatavate eelnõude puhul ei saa mõjuanalüüs olla nii põhjalik kui ministeeriumite koostatud mõjuanalüüsid, kuna ressursid on piiratud. A. Hanimägi küsis, kas VV-l on plaanis ise selline mõjuanalüüsi läbi viia ja eelnõu suunas liikuda, arvestades, et ka Eesti Pank on selle sätte osas murekohti tõstatanud.

Mirjam Rannula vastas, et ei saa selles osas lubadusi anda, kuna tema mandaat siin komisjonis piirneb siiski VV seisukoha esindamisega konkreetse eelnõu suhtes. Tuleb märkida, et selle intressi ehk kompensatsiooni suuruse määramine on ainult üks osa hoopis laiemast paketist. Eesti Panga ja Finantsinspeksiooni ettepanekutes esitati mitmeid lahendusi, millega osaliselt juba ka tegeletakse. Näiteks on üheks teemaks veel notaritega seotud küsimused ning tagatisvara hindamine. Konkreetse küsimuse osas ei ole hetkel plaanis veel muudatusi teha, kuid VV tegeleb samadel eesmärkidel muude koalitsioonilepingus kokku lepitud teemade edasiarendamisega.

Madis Timpson uuris, kui kaugel on notarite murekohti puudutavad lahendused.

Mirjam Rannula vastas, et jääb selles osas vastuse võlgu, kuna see kuulub Justiits- ja Digiministeeriumi vastutusalasse. Teatavasti on aga asjaõigusseaduse muudatuste ettepanekud juba ettevalmistatud.

Vadim Belobrovtsev sõnas eelnõu mõjuanalüüsi osas, et Riigikogu liikmetel tõesti puuduvad sageli võimalused viia läbi niivõrd põhjalikke analüüse ning reeglina ongi see ülesanne pigem ministeeriumitel jt. riigiasutustel. Samuti tuleb märkida, et kui Eesti Pank ja Finantsinspeksioon juba esitavad enda ettepanekuid, siis on ka nemad kindlasti viinud eelnevalt läbi vajalikud mõjuanalüüsid.

V. Belobrovtsev kommenteeris pangaga tingimuste kokkuleppimise osas, et panga poolt juba määratud tingimuste muutmine on kliendi vaatest tihti keeruline, kuna pangad saavad sel juhul viidata oma tingimuste kehtestamisel kehtivatele seadustele, nt sellele samale VÕS sättele, mis lubab nõuda kolme kuu ulatuses saamata jäänud intressi. Ta ei ole kuulnud juhtumitest, kus pangad lepiksid laenulepingutes kokku kliendi tingimuste alusel.

Kui rääkida muudatuse tagajärgedest, siis võib väita, et sellel on mõju pigem pankade kasumlikkusele. Kuid arvestades asjaolu, et 2024. aastal oli pankade puhaskasum üle 1 miljardi euro, siis ei ole tema seisukohalt põhjendatud muretseda pankade kasumlikkuse vähenemise pärast selle tõttu, et inimesed saavad oma laene ennetähtaegselt tagasi maksta. Tõenäoliselt ei ole neid inimesi ka kuigi palju, mistõttu ei ole see pankade jaoks suur finantsiline kaotus.

V. Belobrovtsev lisas, kui tekibki olukord, kus pankade kasumlikkus väheneb ja tulevikus pakutakse laene seetõttu praegusega võrreldes halvematel tingimustel, siis mängib edaspidi oma rolli ka konkurents. Arvestades, et meil on rohkem kui üks pank ja ka mitmeid teisi rahandusorganisatsioone, kes pakuvad laene.

Anti Haugas kommenteeris, et pangad tegutsevad Eestis siiski nii riigi kui ka kodanike partneritena. Tema seisukohalt on oluline, et oma riigis tegutsevaid asutusi, kes pakuvad

kodanikele vajalikke teenuseid, ei käsitletaks justkui opositsioonina, kelle vastu võistelda, et nende kasumid oleksid võimalikud väiksed. Ühtlasi, kui vaadata pankade tegevust ettevõtja perspektiivist, oleks mõisteta, kui pangad teeksid edaspidi teatud investeeringuid väljaspool Eestit, kuna tingimused on muutunud ebasoodsaks, riskid on kõrgemad ja suurem tõenäosus tuluks on väljaspool riiki. See suurendaks siin kodanikele laenuintresse, mis omakorda mõjutab majanduse vaatest negatiivselt laenude kättesaadavust.

Vadim Belobrovstev vastas, et temal tõesti ei ole väga kahju pankadest, kes teenivad igal aastal miljardeid. Tema ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni jaoks on selle eelnõu vaatest olulisem see, et inimesed ei peaks kolm kuud intresse maksma, kui nad saavad endale lubada laenust varem vabaks saamist. Pigem on pank see, kellel on võimalik ilma nende kolm kuu intressita hakkama saada.

Madis Timpson tegi ettepanekud eelnõu menetluslike otsuste osas ja viis läbi hääletused.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 09.06.2025 (konsensus: Vadim Belobrovstev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

2.2. Teha ettepanek eelnõu tagasi lükata (poolt 5: Anti Haugas, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 4: Vadim Belobrovstev, Andre Hanimägi, Jaanus Karilaid, Priit Sibul; erapooletuid 0).

2.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Andre Hanimägi (konsensus: Vadim Belobrovstev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

3. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) põhikirja muutmise dokumendi ratifitseerimise seaduse eelnõu (590 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson sõnas, et eelnõule muudatusettepanekuid ei laekunud. Komisjonil tuleb teha menetluslikud otsused eelnõu teise lugemise ja lõpphääletuse läbiviimise osas.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 11.06.2025 (konsensus: Vadim Belobrovstev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

3.2. Teha ettepanek teine lugemine lõpetada (konsensus: Vadim Belobrovstev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

3.3. Teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik poolthääldenamused (konsensus: Vadim Belobrovstev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

4. Vabariigi Valitsuse algatatud õhusõiduki pardal toimepandud õigusrikkumisi ja teatavaid teisi tegusid käsitleva konventsiooni muutmise protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (587 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson sõnas, et eelnõule muudatusettepanekuid ei laekunud. Komisjonil tuleb teha menetluslikud otsused eelnõu teise lugemise ja lõpphääletuse läbiviimise osas.

Otsustati:

4.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 11.06.2025 (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

4.2. Teha ettepanek teine lugemine lõpetada (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

4.3. Teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik poolthäälteenamus (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

5. Otsus kollektiivse pöördumise „Petitsioon uimastitarvitamise eest määratavate karistuste leevendamiseks“ kohta

Madis Timpson sõnas, et kollektiivset pöördumist arutati õiguskomisjoni 20. mail toimunud istungil, mil menetluslikke otsuseid ei tehtud. Komisjon võiks nüüd teha kollektiivse pöördumise suhtes otsuse. Esimees tegi ettepaneku edastada kollektiivses pöördumises esitatud ettepanek RKKTS § 152¹³ punkti 4 alusel Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ja pöördumisele vastamiseks, kujundatud seisukohast teavitatakse ka komisjoni.

Otsustati:

5.1. Edastada ettepanek RKKTS § 152¹³ punkti 4 alusel Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ja pöördumisele vastamiseks (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Valdo Randpere, Stig Rästa, Priit Sibul, Madis Timpson, Vilja Toomast).

6. Kohtumine Riigikohtu esimehe Villu Kõvega

Villu Kõve tänas komisjoni kutse eest. Esimehega oli veel eelnevalt juttu, et võib-olla võiks õiguskomisjon Riigikohtu esimehega perioodiliselt kohtuda, et rääkida võimalikest murekohtadest. See aitaks omakorda komisjonil valmistuda võimalikeks tulevasteks eelnõudeks. Olulisi mõtteid toob ta esile ka enda ettekandes Riigikogu täiskogus järgmisel nädalal, kuid soovib juba siin praegu jagada suuremaid murekohtasid, mis Riigikohtus on tõusetunud.

Hetkel on suurimaks ja kesksmaks küsimuseks kohtuhalduse muutmisplaani ülevõtmine. Kahjuks näitavad numbrid süsteemis praegu seda, et juba neljandat aastat on langustrend ehk kuigi kohtuasjade arv justkui ei kasva, lähevad menetlused siiski aeglasemaks. See näitab, et midagi selles süsteemis ei toimi töökorralduslikult piisavalt hästi. Järjest rohkem esineb kaebusi just sellest vaatest, et asi jõuab küll kohtusse, kuid jääb siis väga pikaks ajaks seisma. Olukord on praegu selline, et ühes kohtuastmes tuleb kohtuvaidluse korral arvestada aastaga. See näitaja ei ole tegelikult Euroopa mõistes halb tulemus, kuid arvestades esinevaid kaebusi, võiks seda töökorralduslikult üle vaadata.

V. Kõve tõi esile, et väga palju on kohtunike seas vastuseisu leidnud kohtute liitmise mõte. Tuleb märkida, et tegelikult on see mõte sisult lihtne ehk kui tuleb hulk kohtuasju, oleks võimalik neid jagada üle Eesti kohtunike ja kohtumajade vahel ära nii, et asja saaks lahendada seal, kus on hetkel rohkem ressursi. Täna on Eesti jagatud selgete piiridega neljaks piirkonnaks ning kui näiteks ühes piirkonnas kohtuasju kuhjub, ei saa teise piirkonna kohtunikud ka kuidagi appi minna. Aastate jooksul on teatud kompensatsiooni mehhanisme kaalutud, kuid praegu siiski sellist paindlikkust ei ole. Eelnev on ka seotud kohtumajade

säilitamise küsimusega, kuna läbi töövoo jagamise üle Eesti oleks võimalik tagada töö kohtumajades, mida muidu võiks ähvardada sulgemine töö vähesuse tõttu. Näiteks kerkis see teema esile Jõhvi kohtumajaga.

Üheks kohtuhalduse eelnõu võtmeküsimuseks, kas kohtumaja sulgemine peaks olema üldse kohtu enda otsus või hoopis Riigikogu otsustada. Samas tuleb siinkohal silmas pida, kuidas on see seotud ressursidega.

Kohtute liitmise teemal on kohtunikel homme omavaheline suur arutelu, kus arutatakse murekohti, kuna ühel hetkel tuleb asjade jagamise teema nii või teisiti esile.

Veel on ühe murekohana valusalt üleval olnud Riigikohtu tsiviilkolleegiumi rõhutatud tarbijakrediidi teema, mis on samuti pikendanud kohtumenetlusi. Riigikogu on kunagi võtnud vastu seadused, kuidas ei tohi inimestele kergekäeliselt laenu anda ning kui selle vastu eksitakse, siis peab kohus seda uurima ja inimese aitamiseks temale asetatud nõuded üle vaatama. Euroopa Liidu Kohus on muuhulgas leidnud, et kohus peaks isegi siis sekkuma, kui võlgnik ise ei vasta ega reageeri kohtunõudele. See tähendab aga suurt lisatööd ja ümberkorraldusi.

Eeskätt puudutab see maksekäsu kiirmenetlusi, mille osas on täna menetlused pigem formaalsed. Väidetavalt käib Eestis selles osas massiline seaduserikkumine laenuandjate poolt, kuna puudub piisav järelevalve. On esinenud erinevaid ettepanekuid seda maksekäsu menetluse regulatsiooni muuta, et teha vastuväidete esitamine võlgnikele kergemaks või piirata nõuete esitamist kiirmenetluse raames.

Valdo Randpere kommenteeris, et mitmed need teemad on valitsuse koalitsioonileppesse kirja pandud, et need murekohad saaksid lahendused.

Villu Kõve sõnas, et seda võib kiita. Ta märkis kohtusüsteemi muutmise osas, et kohtunikud on võib-olla mõnevõrra konservatiivne ehk vajab aega muutuse mõttega kohanemiseks, kuna see tuli ministeeriumi poolt nende jaoks üsna äkiliselt. See on ka võimalik põhjus, miks kohtunikud on avaldanud vastuseisu nt kohtute liitmise mõtte osas.

Vilja Toomast kommenteeris, et kohtute liitmise teema tundub olevat kohtute sisevaidluse teema, kus pigem otsest seadusandja poolset muudatust vaja ei ole.

V. Toomast küsis tarbijakrediidi teemal, millised seadusemuudatuse ettepanekud siin on olemas on.

Villu Kõve sõnas, et tarbijakrediidi teema on samuti otsapidi koalitsioonileppes olemas. Neid maksekäsu menetlusi tuleks suuta n-ö õgvendada. Täna on see kohtumenetlus rajatud selle peale, et kohus hakkab asjaga sisuliselt tegelema alles siis, kui kostja või võlgnik vaidlevad. Kui kohus saadab kirja, aga inimene ei vasta ega ilmu välja, siis tekib küsimus, kuidas tänase menetlusloogika kohaselt peaks kohus selliste võlgnikega ise edasi tegelema. Arvestades, et Euroopa Liidu Kohus on leidnud, et ka selliste võlgnikega tuleb tegelda ja sekkuda.

V. Kõve selgitas, et seetõttu on vajalik see menetluse pool üle vaadata, isegi kui seaduse tasemel ei ole selles regulatsioonis otseselt probleemi. Probleem esineb eeskätt ka järelevalve osas. Tema hinnangul peaks Finantsinspeksioon palju jõulisemalt laenuandjaid, kes süstemaatiliselt neid reegleid rikuvad, sellise tegevuse osas piirama ja heidutama, kuna ükshaaval kohtu poolt võlgnike kaitseks väljaastumine ei ole piisav lahendus.

Vilja Toomast tõi esile, et meedias on kajastatud kohtunike läbipõlemise teemat, kus kohtunikud on ise avalikult sellest kui probleemist rääkinud. Ta uuris, kas see võib samuti olla tingitud ebaühtlasest kohtuasjade jaotumisest kohtumajade vahel ning kas eelnimetatud kohtute liitmise muudatus aitaks seda probleemi lahendada.

Villu Kõve märkis, et paljud kolleegid olid hoopiski pahased sellisel viisil selle probleemi kajastamise üle. Siinkohal on tõstatatud ka küsimus põlvkondade vahelistest konfliktidest.

Tuleb märkida, et numbrite järgi ei ole kohtutes praegu rohkem tööd kui varem, vaid justkui vähem. Uus põlvkond aga ei saa kaasa tulla vanema põlvkonna kolleegide töötempoga, kuigi mõõdik on ikkagi kõikidel sama. Ilmselt tuleb ühel hetkel seda töötempo mõõdikut korrigeerida. Ei pea eeldama, et kohtunik töötab rohkem kui 40 tundi nädalas, kuid see aeg peab olema piisavalt efektiivselt ja mõistlikult sisustatud, et ei tehtaks tühja tööd.

V. Kõve sõnas eelnevast lähtuvalt, et tõenäoliselt tuleb mõelda selles osas töökorralduse parandamise peale. Uued ja nooremad kohtunikud soovivad teatavasti rohkem teha meeskonnatööd ning väärtustavad rohkem puhkamist, et vältida läbipõlemist. Samal ajal kui vanem põlvkond on olnud eelnevast praktikast harjunud isegi nädalavahetusel töötama. See on põlvkondade vahel nähtav mitmetes erinevates ametites, mitte ainult kohtunike puhul. V. Kõve rõhutas, et oluline on märgata ja minna appi inimestele, kes ei suuda töötempo või -koormusega toime tulla. Selle süsteemi parandamiseks on juba samme astutud, sh ei anta enam ühele kohtunikule nii palju uusi kohtuasju peale kui varem. Seega, olukorraga tegeletakse, kuid on oluline, et töö saaks siiski tehtud.

Andre Hanimägi kommenteeris tarbijakrediidi ja sellega seondult valusalt üleval olnud kiiralaenude teema osas, et piinlikult kaua on aega võtnud positiivse krediidiregistri loomine, mis on tema mäletamist mööda planeeritud alles 2027. aastaks. Ta tõi esile, et ettevõtted on ise väljendanud seda, kuidas neil tegelikult pole asja ega võimalust otseselt kontrollida, kas isikul on eelnevaid võlgu või mitte, kui inimene ise kinnitab ühte. Ta avaldas lootust, et krediidiregister saab võimalikult kiiresti valmis, kuna see võimaldaks seda olukorda parandada.

A. Hanimägi märkis, et Riigikogus on arutatud mitmeid seadusi, kuidas kohtumenetlusi ja seda süsteemi tervikuna kiiremaks ja tõhusamaks muuta. Ta uuris, milline on kohtunike vaade nende seaduste osas ning kas need on aidanud probleemkohti praktikas lahendada. Lisaks, kui palju on kohtutes asju, mis on n-ö punases ning kui palju saab siin Riigikogu aidata, et asjad leiaksid kiiremini lahenduse.

Villu Kõve sõnas, et on selge, et iga uus ülesanne, mis kohtule paigutatakse, tähendab lisatööd. Näiteks, kui viia eeluurimise osas midagi kohtu pädevusse, peab selleks ka vajaliku ressursi leidma. On mõningaid näiteid sellest, kuidas kohtu pädevusse on viidud ülesanded, mis võib-olla ei peaks nii olema, nt pärimisvõime tõendi väljastamine või otsustamine, kas inimesel ei ole piisavalt rahalisi vahendeid, et saada notari juures abi. Sellised ülesanded pole tegelikult seotud õigusemõistmisega, kuid seadusandja on need mingil põhjusel kohtu pädevusse määranud.

Seadusandjaga seotud teemad on veel nt riigilõivud ja menetlusabi andmine. Täna toimub see menetlusabi andmine tegelikult riigi arvel ulatuslikumalt, kui see võib-olla peaks, kuna nn vaesuse kriteeriumid on tõstetud väga madalale. Näiteks on halduskohtus see nii madal, et praktiliselt üle kolmandiku haldusasju kaevatakse edasi, kuna protsess on odav ja inimesel on justkui kuluvaba risk, kuna ei pea üldse riigiasutuste ega advokaadi kulusid ise hüvitama. Halduskohtud on tihti seetõttu suure koormuse all. Siinkohal saaks seadusandja tehtud valikuid üle arutada.

V. Kõve tõi veel esile, et üks võtmeküsimus menetluste efektiivsuse ja kiiruse osas oleks see, kui saadaks infosüsteem toimima nii, et eelmenetluste tegemisel oleks abiks tehisintellekt. See süsteem on jäänud ajale jalgu ning vajaks rohkem arendamist, et õigustada selle ülesehitamiseks kasutatud ressursse. Samas mängib siin rolli ka tööjaotus. Tema hinnangul oleks mõistlik, kui kohtuasi liigub esimeste toimingute tegemisel läbi erinevate kohtunike, et asi ei jääks pikemaks ajaks seisma.

Villu Kõve jätkas oma ettekannet ning sõnas, et peamised teemad, mis õiguskomisjoni tulla võivad, on seotud menetluste muudatustega. Kohtute seadus on teatavasti

põhiseaduskomisjoni valdkonna seadus. Kohtute igapäevatöö on aga just menetlusküsimuste taga ning menetlusseadustike muutmisevajadust ei saa alahinnata.

Näiteks on üks teema elatisabi süsteem. Tänapäevane süsteem eeldab seda, et inimene ei saa riigilt lapse ülalpidamiseks elatisabi enne, kui ta käib kohtus. Selles osas on küsimus, kas süsteemi oleks võimalik muuta paindlikumaks nii, et kohtusse minek ei oleks vältimatu, isegi olukorras, kus on juba ette Sotsiaalkindlustusameti hinnang, et elatisabi ei ole võimalik teiselt vanemalt saada. See toodab justkui mõttetuid kohtuvaidlusi, mis on kokkuvõttes ühiskonnale kallim ja ei pruugi sel viisil lapsele elatisabi tuua. Ka elatise tõstmine või nõuete karmistamine ei lahenda seda olukorda.

Teine teema, mida esile tuua, on uued vastuvõetud muudatused pankrotiseaduses, kus on pandud kohtule terve hulk menetlustähtaegasid. Tuleb märkida, et kuigi suurte ettevõtete ja tööandjate puhul on menetluse kiirus mõistetu, siis enamustes pankrotiasjades ei ole midagi niivõrd põlevat ning enamus füüsiliste isikute pankrotiasju on tegelikult nn nullmenetlused. Kui seadusandja selliseid tähtaegu ei sätestaks, saaks prioriseerida asju, mis vajavad võib-olla kiiremini menetlemist, nt ka elatisabi või tarbijakrediidi asjad, kuna sellised konkreetset tähtsust tulevad alati millegi muu arvelt.

Anti Haugas uuris, kas kõik need esile toodud mõtted on juba ka eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VTK) tasandil kirjas ja töös või on tegu lihtsalt esmaste mõtetega.

Villu Kõve sõnas, et suurem osa neid mõtteid on tema ettekandest, mida ta järgmine nädal ka täiskogus annab. Need mõtted kohtute liitmise jms osas on muudatused, mis on esitatud Justiits- ja Digiministeeriumile, kus on need töös ja osadena ka VTK-des. See on juba ministri otsus, millega edasi minnakse ja millega mitte. Kindlasti on ministeeriumis üleval nt tarbijakrediidi teema ning loodetavasti liigutakse nende teemadega ka edasi.

Madis Timpson tänas Riigikohtu esimeest ettekande ja kujunenud arutelu eest.

7. Info ja muud küsimused

Anti Haugas jagas teiste komisjoni liikmetega muljeid tema ja Stig Rästa 27. mail toimunud lähetuselt Rootsi, mille raames külastati koos Justiits- ja Digiministeeriumi vanglate osakonna asekancleriga Stockholmi lähedal asuvat vanglat, et tutvuda sealse süsteemi korraldusega ja tingimustega.

Võrreldes Eesti vanglate taristut Rootsiga, on Eestis taristu nii visuaalselt kui ka praktiliselt oluliselt kaasaegsem. Külastatud Rootsi vangla hooned olid ehitatud kuuekümnendatel, kus vahepeal on tehtud ainult hädapärast sanitaarremonti ning kõige uuem plokk on 1994. aastast. Rootsi vangla kambrite puhul oli suurim visuaalne erisus see, et seal kasutatakse puitmööblit, mis võib Eesti vangla metallmööbliga võrdluses jätta pisut inimlikuma mulje, kuid teisalt olid Rootsi vanglas aknad väga vanad ja elu- ning sanitaartingimused ei olnud kõige paremad.

Töötajate ohutuse seisukohalt on Eestis tingimused samuti paremad. Rootsi vanglas ei olnud ruumidel trelle ees ning kasutatakse vanu rauduksi, millel puuduvad ukseriivid, mis võimaldaksid tuvastada kambri sisemust.

Tuleb märkida, et kui Eestis läbib vanglateenistus eelnevalt õppe Sisekaitseakadeemias, siis Rootsis võetakse vanglaametnikud tööle sisuliselt motivatsiooni alusel ning läbitakse vaid täiendavad kursused. Vangidega töötavatel ametnikel on vahenditest kasutusel ainult alarmnupp ja raadiosaatja ning nad liiguvad juhtumitele alati ainult paarikaupa. Erivahendeid, nagu käeraud või teleskoopnui, ei kasutata, kuna selleks ei nähta praktilist vajadust.

Eesmärgina nähakse vangide aitamist sotsiaalsesse ellu tagasi, mistõttu ei saaks ametnik vangiga suhtlemisel kanda vöö peal nt teleskoopnui. Eestis on selles osas vanglaametnikud oluliselt paremini varustatud.

Samuti ei kasuta Rootsi vangla kaameraid, ei tööruumides, koridorides ega kambrites, mis on suur erinevus võrreldes Eestiga. Samas kuulatakse Rootsis kõiki vangide telefonikõnesid pealt, va kui suheldakse nt teise riigiasutusega ning loetakse läbi kõik vanglast väljuvad kirjad. Eestis pööratakse sellistele riivetele oluliselt rohkem tähelepanu ning nt kirjade läbilugemine on Eestis põhiseadusest tulenevalt keelatud.

Vangide töötamine Rootsi vanglas on vabatahtlik, kuid palka saavad kõik vangid, olenemata sellest, kas nad tööruumides tegelikult ka tööd teevad. See on üks suurim erinevus Eestiga, kus vangid peavad tööle käima. Samas on tegevused sarnased, nt kunst, keraamika, puu- ja metallitöö. Ühtlasi on olemas nn vanglatööstused, mille raames konkreetne külastatud vangla tegi metallkappe.

Üks suur probleemkoht esines Rootsi vanglas vangide sektsioonidesse jaotamisel, kuna tuleb pöörata suuremat tähelepanu gängidevahelisele rivaliteedile. Nende konfliktide vältimiseks jälgitakse, et hoonete vahel liikumisel, nt tööle või sportima minnes, ei tekiks ristumisi. Rootsi vangla jaotub kolme kategooriasse: madala riskitasemega (klass 1), mis meenutab ehk Eesti avavanglat; kinnine vangla, kus on juba mitmeaastaste karistustega vangid (klass 2) ja kõige rangema režiimiga vangla, kus on eeskätt raskete isikuvastaste kuritegude eest karistatud vangid (klass 3). Need klassid ei asu ühes vanglas ning vangid võivad ajapikku liikuda ühest vanglast teise vastavalt oma käitumisele. Eestis toimub liikumine vanglasiseselt kuni avavanglani ja vabanemiseni.

Rootsis on vanglad mõneti väiksemad, nt konkreetsetes külastatud vanglas oli 150 kinnipeetavat. Tuleb märkida, et väiksem vangla ei anna kuidagi eelist, sest vaba aja liikumisalad on siiski aiaga piiratud. See on sarnane Eesti vanglatele, kuid nt sportimistingimused on Eestis oluliselt paremad. Erinevalt Eestist ei korraldata seal vanglas ühiseid jumalateenistusi ega palvuseid. Kui vanglasse kutsutakse vaimulik, töötab ta vangidega individuaalselt. Eestis on tavapärane, et erinevate usundite praktiseerijad saavad koguneda ühisesse palveruumi.

Keskmine vangi vanus oli Rootsis 32 eluaastat, kuid suurem osa olid isegi nooremad ehk kahekümnendates, kes pole elus võib-olla leidnud õigeid eeskujusid või suutnud teatud olukordades oma emotsioonidega toime tulla. Seetõttu püütakse seda ka vanglas õpetada. Rootsis on kokku praegu umbes 7700 vangi, kuid see arv võib hinnanguliselt kuritegevuse kasvu tõttu kolmekordistuda. Seetõttu on Rootsil vaja täiendavaid vanglakohti. Eesti on valmis siin rendile andma kuni 600 vanglakohta, mis ei lahenda tegelikult kaugeltki Rootsi probleemi. Vanglarendi läbirääkimistel on seni üks suurim küsimus olnud nt nikotiinitoodete tarbimine vanglates. Rootsis on vangidele lubatud sigarettide suitsetamine, kuid suuresti on see nüüd asendunud nikotiinipatjade või snus-i tarbimisega, mida saab osta otse vanglapoest. Seda õigust on Rootsil soov tagada ka Eestisse paigutatavatele vangidele.

Stig Råsta kommenteeris vangide külastamise ja sellega seonduva võimaliku ohu osas, et tõenäoliselt neid 600 vangi Eestis külastama ei hakata, kuna kuuldavasti ka Rootsi siseselt ei toimu külastusi põhimõtteliselt üldse, arvestades pikkasid vahemaasid.

Anti Haugas lisas, et kui ka tuleb soov Eestis vangi külastada, peab Eesti selle külastussoovi esmalt aktsepteerima.

Valdo Randpere kommenteeris, et üks Eesti tingimus või nn punane joon vangide vastuvõtmisel on ka see, et ei võeta vastu võrgustunud kurjategijaid, sh gängidega seotud vange.

Andre Hanimägi uuris, mis need realistlikud numbrid näitavad selle kohta, kui palju Rootsi planeerib uusi vanglaid juurde ehitada ja mis on tulevikuperspektiiv, arvestades, et vanglarendi leping tehakse mitmeks aastaks.

Anti Haugas selgitas, et Rootsis on vangid ajalooliselt olnud üksikkambrites, kuid nüüd paigutatakse järjest enam vange kahekaupa kambritesse, mis aitab päris palju ruumipuuduse probleemi lahendada. Vangidele endile see väga ei meeldi, kuna see läheb nende põhimõtetega vastuollu ning selleks, et nad oleksid nõus kahekaupa kambrites olema, üritatakse neile pakkuda täiendavaid hüvesid, nt paindlikumaid sportimisvõimalusi vms. Erinevus Eestiga on siinkohal see, et Eestis otsustatakse, kes kellega koos tuppa paigutatakse, kuid Rootsis on see omavaheline kokkulepe.

Arutelu käigus selgus, et Rootsi püüab olemasoleva taristu ressursi raames praegu toime tulla, kuigi juurdeehitusi tehakse pidevalt. Vanemad vanglad jäävad siiski kasutusse ning pigem otsitakse ajutisi lahendusi, nagu kahekaupa kambritesse paigutamine või välismaale paigutamise võimalus.

A. Haugas tõi veel esile, et uuris külastuse raames ka keeleoskuse ja tõlkevajaduse ning psühholoogi ja psühhiaatri teenuse kohta. Öeldi, et enamik kliente selles külastatavas vanglas oskavad inglise keelt. Psühholoog ja psühhiaater külastavad vanglat korra nädalas, statsionaarselt neid vanglas kohapeal ei ole. Seega, kui vanglarendi teema varasemate arutelude põhjal jäi mulje, et Eesti peaks neid teenuseid hakkama ulatuslikumalt sisse võtma, siis nähtavasti on ka Rootsis kohapeal see vajaduspõhine.

Madis Timspon uuris, kui palju seal ühe vangi ülalpidamine maksma läheb.

Anti Haugas sõnas, et varasema informatsiooni kohaselt maksab Rootsis ühe vangi ülalpidamine 11 000 eurot, Eestis 3000 eurot ning vanglarendi läbirääkimiste raames oli Eesti poolt pakutavaks numbriks 9000 eurot.

Valdo Randpere küsis, kas külastusel räägiti ka vanglasisesest kuritegevusest.

Anti Haugas vastas, et nende sõnul seda selles vanglas väga ei täheldata. Näiteks küsimusele, kas droonidega tuuakse ka vanglasse salakaupa või kui palju üldse salakaupa smuugeldatakse, vastati, et seda esineb vähe ning pigem on esinenud nt üle aia loopimisi. Kontrollitakse, millist kaupa vanglasse sisse tuuakse ning kuritegevust on vanglasiseselt märgata vähe, kuigi seda võib olla mõneti raskem tuvastada, kuna vangidel on rohkem privaatsust. Põgenemisi samuti esinenud ei ole.

A. Haugas tõi esile, et näiteks kaardimängud on vanglas keelatud, kuna üritatakse raha peale mängimist ja kauplemist vältida. Täielikult seda välistada on keeruline, kuna kihlvedusid nt lubatud doominode mängimise juures tehakse ikkagi ning sellest tekivad võlgnevused, millest omakorda konfliktid. Samas on vägivaldseid juhtumeid väga vähe, kuna need inimesed paigutatakse tavaliselt eraldi, kelle vahel võivad potentsiaalselt konfliktid tekkida.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Selena Eenmaa
protokollija